

**ŞIRNAK SANAYİ SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN
FİRMALARIN SAHİPLERİNİN SOSYO-KÜLTÜREL
AÇIDAN İNCELENMESİ: 2011**

Fatih Mehmet ÖCAL*
Bülent DARICI**
Mete Cüneyt OKYAR***

Özet

Az gelişmişlik sorunsalı Endüstri Devriminden öncelere kadar dayanmaktadır. Endüstri Devrimi ile daha belirgin bir hale gelen bu durum, ihtilaller ve savaşlar sonrası oluşan yeni düzen çerçevesinde çok tartışılır olmuştur. Küreselleşme olgusunun önem kazanmasıyla birlikte bölgeler arası gelişmişlik farkları hem dünyada hem de ülkemizde giderek artmaktadır. Gelişmiş bölgeler sahip oldukları bir takım tarihi, ekonomik ve sosyal avantajlar sayesinde kalkınmışlar ve gelişmişlik farklarını en aza indirmişlerdir. Az gelişmiş bölgelerde ise bu durum tersine bir görünüm arz etmiştir.

Gelişmişlik farklarını azaltmak için bir takım öncelikli alanlar vardır. Ülkemizin az gelişmiş bölgeleri olarak tespit edilen Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hızlı nüfus artışı, istihdam arzını artırdığı için sanayi ve hizmet sektörü öncelikli alanlar haline gelmiştir. Doğu illerinden biri olan Şırnak ilinde ise az gelişmişlik sorunu önemlidir. Bu sektörlerden bir tanesi olan sanayi sektörünün sosyo-ekonomik açıdan görünümü çalışmada ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kalkınma, Az Gelişmişlik, Az Gelişmiş Bölge, Sanayi Sektörü, Şırnak İli.*

* Yrd. Doç. Dr. Şırnak Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü,
fmehmetocal@sirnak.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Şırnak Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü,
bulentdarici@sirnak.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr. Şırnak Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü,
mcuneytokyar@sirnak.edu.tr

THE STUDY OF THE OWNERS OF THE FIRMS OPERATING IN SIRNAK INDUSTRY FROM THE SOCIO- CULTURAL PERSPECTIVE: 2011

Abstract

The problem of underdevelopment dates back till some time before the Industrial Revolution. The situation, which became more obvious after the Industrial Revolution, has been frequently argued within the scope of the new order that is formed after the revolutions and wars. After the globalisation gained importance, inter-regional differences in terms of development gradually increase both in the world and in our country. The developed regions have been developed through their historical, economical and social advantages and they decreased their differences in terms of development to the minimum level. But, in the underdeveloped regions, the situation has gone just to the contrary.

There are some priority areas in order to lessen the differences in terms of development. As the rapid population growth in the Eastern and Southeastern Anatolia Regions-determined to be the underdeveloped areas- increases the demand of employment, the industry and service sectors became the priority areas. In Sirnak city, one of the Eastern cities, the problem of underdevelopment is important. In this study, the outlook of the socio-economic perspective of the Industry sector, one of these sectors, will be analyzed.

Key Words: *Development, Underdevelopment, Underdeveloped Region, Industry Sector, Sirnak City.*

Giriş

İnsanlar, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çaba göstermiş ve bu çaba insanlık tarihinin çeşitli aşamalarını oluşturmuştur. Avcılıkla başlayan bu aşama tarım, sanayi ve son olarak da bilgi çağı ile gelişerek devam etmektedir. Bu tarihi geçmişte, tarım ve sanayi inkılâbı önemli bir yere sahiptir. Tarım inkılâbı ile insanlık avcılıktan yerleşik hayata geçmiş, nüfus artmış, ticaret gelişmiştir. Sanayi inkılâbı ise, tarımın hâkimiyetini sarsarak teknolojinin de yardımıyla ticari faaliyetlerin ekonomide söz sahibi olmasına yol açmıştır.

Tarım ve Sanayi'de meydana gelen bu gelişmeler beraberinde kalkınma, az gelişmişlik, gelişmemişlik gibi bir takım sorunları beraberinde getirmiştir. Bu kavramları tanımlarken çeşitli ölçütler ön plana çıkmıştır. Bunlar arasında; tarımı ilkel olan toplum, teşebbüs faktörü kıt olan toplum, para ekonomisi yayılmamış olan toplum, kentleşmemiş olan toplum, sanayisi gelişmemiş toplum vb. tanımlamalarını sayabiliriz (Aren, 2005: 238). Bu kavramlardan sonra Kalkınmayı, bir ülkenin milli gelir düzeyindeki artışa bağlı olarak sosyal,

ekonomik, siyasal yapısındaki değişimler olarak tanımlayabiliriz. Az gelişmişlik kavramı literatürümüze 20. yüzyılda girmiştir. Bu kavram, kişi başına düşen milli gelirin düşüklüğünü, kişi başına düşen günlük kalori miktarının azlığını, tıbbi hizmetlerden yeterince yararlanılamamasını, okuma yazma oranının düşük seviyelerde kalmasını, kişi başına düşen enerji tüketimi azlığını, nüfus miktarının fazlalığını içinde barındırmaktadır (Antel, 2001: 347-348).

Az gelişmişlik ve kalkınma konuları ile ilgili olarak Şırnak ili sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulmasını amaçlayan bu çalışmada, firmalara yönelik bir anket uygulaması düzenlenmiştir. Anket çalışmasının ilk kısmı olan sanayi firmalarının sosyo-ekonomik açıdan durumlarının ortaya çıkarılması ve yorumlanması, bu bölgenin yaşam koşullarının görülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1. Az Gelişmiş Bölgelerde Kalkınma Sorunları İle Avcılık ve Toplayıcılıktan-Tarıma, Tarımdan-Sanayiye, Sanayiden-Bilgi Çağına Kapsam ve Tespitler

Çok eski zamanlardan beri insanlar yemek, içmek, barınmak gibi temel ihtiyaçlarını giderebilmek için uğraş vermişlerdir. Bunlar için insanlık tarihinin çeşitli aşamalardan geçtiğine tanık olmaktadır. P. Nikitin'e göre, insan toplumunun evrim tarihi, başlıca beş tip üretim ilişkisini içerir. Bunlar; ilkel komunal topluluk, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum ve komünizmin ilk evresine tekabül eden sosyalist toplum (Nikitin, 2005: 17-30). İlk toplumsal ekonomik oluşum ilkel topluluk olmuş ve yüz binlerce yıl sürmüştür. Toplumun evriminin başlangıcı olarak kabul edilen İlkel topluluklar, doğa kuvvetlerine karşı savunma olanağından yoksun, yarı yabanıl bir yaşam sürmüşlerdir. Köleci toplum, üretim araçları gibi kölelerin de mülkiyetinin efendilerine ait olduğu ve kölenin, efendisi tarafından adeta bir eşya gibi kullanıldığı bir düzendir. Feodal toplum özelliği, senyörün (derebeyin) toprak üzerindeki mülkiyet hakkı ile serf üzerindeki mülkiyet hakkından oluşmuştur. Köle statüsünde olmayan Serf, topraktan yararlanma hakkına sahipti ve ancak toprakla birlikte alınıp satılabiliyordu. Kapitalist toplum, kapitalist üretim tarzını, feodalizm ortaya çıkarmıştır. Kapitalizm tekel öncesi ve tekelci kapitalizm olmak üzere iki evre halinde gelişmiştir. Her iki evreninde ortak bir ekonomik temeli vardır: Üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti ve ücretli emeğin sömürsü. Komünizmin ilk evresine tekabül eden sosyalist toplum, kapitalizmden sosyalizme doğrudan doğruya geçemez. Toplum, kapitalizmden sosyalizme inatçı bir savaşın sonunda geçer ve ancak bundan sonra sosyalizm komünizme

dönüştür. Böylece, sosyalizm ve komünizm, aynı komünist toplumun iki basamağı, iki evresidir. Sosyalizm, özel mülkiyeti kaldırmak için, yani kapitalistlerin ellerinden bütün temel üretim araçlarını geri alıp bunları yeniden bütün toplumun hizmetine sunmak için çaba göstermektedir (Nikitin, 2005: 17-227).

İnsanlığın ekonomik tarihi, toplumların ekonomik performansını temelden değiştiren ve uzun dönemli ekonomik büyümeyi mümkün kılan iki köklü değişim çerçevesinde ele alınabilir. Bu iki değişimden ilki M.Ö. 8 binli yıllarda ortaya çıkan ve daha önce avcılık ve toplayıcılıkla geçinen insan gruplarını çiftçi ve çoban toplumlarına dönüştüren tarım inkılabı, ikincisi ise 18. yüzyılda başlayan ve iki yüzyıl içinde dünyanın tarımla uğraşan nüfusunu köklü bir biçimde azaltarak (1750'lerde %80-90'dan 1950'lerde %50-60'a) insanı artan ölçüde hizmet ve mamul mal üreticisi haline getiren sanayi inkılabıdır. Bu iki büyük değişimin sonuçlarını, özellikle dünya nüfusunun gelişmesinde görmek mümkündür. M.Ö. 10 bin yıllarında dünya nüfusu 5-10 milyon dolayında iken, dünya nüfusu sanayi inkılabına geçene kadar geçen 10-12 bin yıllık sürede hızla artarak 1750'de 750 milyon civarlarına ulaşmıştır. İnsanın doğal çevresine hükmetmekte kazandığı ikinci büyük başarısı olan sanayi inkılabı, dünya nüfusunda adeta bir patlamaya yol açmış; 1850'de 1,2 milyar, 1900'de 1,6 milyar ve 1950'de 2,5 milyar dolaylarına ulaşmıştır (Güran, 2008: 4).

Sanayi inkılabı ile Batı dünyası geçmişte eşi ve benzeri olmayan bir hayat düzeyine ulaşmıştır. Batı dünyasında tarım, hakim ekonomik faaliyet olmaktan çıkarken sanayinin gelişmesi ile şehir toplulukları ön plana çıkmıştır. Sanayi devrimi, önce İngiltere'yi, daha sonra da Batı Avrupa'nın diğer ülkelerini düşük maliyetlerle ve büyük miktarda mamul mallar üretebilen ekonomilere dönüştürmüştür (Pamuk, 2008: 4). Sürekli değişen teknolojik yenilik olmazsa olmaz bir kural haline gelmiştir. Ekonomik faaliyet aile içi veya mahalli kullanımlardan çok, ülke çapında ve uluslararası pazarlar için üretime doğru ihtisaslaşma sürecine girmiştir (Güran, 2008: 136).

Az gelişmiş ülkelerde, kalkınmanın, gerçekleştirilmesi gereken bir hedef olarak ele alınışı İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Bugünün pek çok az gelişmiş ülkesi Savaş öncesinde sömürge ülke konumunda iken, Savaştan sonra ulusal kurtuluş mücadeleleri veren sömürgeler siyasal anlamda bağımsızlıklarını kazanmaya başlamış ve çok sayıda yeni ulus-devlet kurulmuştur. En önemlisi bu ülkelerin geri kalmışlıklarının farkına varmaları, daha hızlı bir ekonomik sürece girmeleri yönünde ulusal kalkınma talepleri ortaya çıkarmış ve bu talep artarak devam etmiştir.

Az gelişmiş denilen bu ülkelerin kalkınma özlemleri, ikinci olarak, ABD ve SSCB'nin temsil ettiği iki kutuplu bir Soğuk Savaş dünyasının rekabet ortamı nedeniyle, tarih boyunca gündeme alınmayan kalkınma sorunu, artık çözülmesi gereken ciddi bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş dönemi pek çok gelişmiş ülkenin, yoksul ve ideolojik olarak bağımsız konumda bulunan az gelişmiş ülkelere, hem ekonomik hem de siyasal açıdan sürekli ilgi göstermelerine yol açmıştır (<http://www.ekodialog.com>, 2010)

Dünya içinde bu gelişmelerle birlikte ülkeler arasında ekonomik ve refah yönünden farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar bir kısım ülkelerin gelişmesine, bir kısım ülkelerin ise geri kalmasına neden olmuştur. Prof. Gerson Antell'e göre, geri kalmış ülkelerde olumsuz yönde, çeşitli sosyal ve ekonomik koşullar ortaya çıkmıştır. Bunlar, ekonomik büyümeye engel teşkil eden gelenekler, ayak bağlayıcı sosyal ve siyasi şartlar, nüfusun hızlı artışı, kapital yetersizliği, zayıf eğitilmiş emek gücü şeklinde sıralanmıştır (Antel, 2001: 349-350).

Bölgesel kalkınma; bir bölgenin veya yörenin refah seviyesindeki artışıdır. Her ülkenin yapısındaki bölgeler, ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyleri bakımından büyük farklılıklar göstermektedir. Bu farklılığın yoğunluğu az gelişmiş ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha fazladır. Dolayısıyla, az gelişmişlik sorunu karşımıza çıkmaktadır. Az gelişmişliğin nedenleri, her ülke için farklı olmaktadır. Ayrıca hepsini aynı formülle ifade etme olanağı da yoktur. Yani bunların hepsini aynı anda formüle etmenin imkânsız olması nedeniyle bölgeler arası dengesizlik sorunu ortaya çıkmaktadır (Çeken, 2008: 296-297). Bölgelerarası dengesizlik genel olarak coğrafi, tarihi, ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle ortaya çıkabilmektedir (Kulaksız, 2008: 23).

Az gelişmiş bölgelerde istihdam olanakları kısıtlı olduğundan işsizlik oldukça yaygındır ve buna bağlı olarak bu bölgelerde gelirler düşüktür. Ücretlerin ve dolayısıyla satın alma gücünün düşüklüğü bu bölgelerde sosyal hizmetlerin gelişmemesine neden olur. Bu bölgelerde sağlık hizmetleri geridir, eğitim hizmetleri yeterince gelişmemiştir.

Az gelişmiş bölgelerin gelir düzeyi ve gelir artış hızı, diğer bölgelerin gelir düzeyleri ve gelir artış hızlarından düşüktür. Hakim iktisadi faaliyet doğal koşullara bağlılık dolayısıyla tarımdır (Kazgan, 2003: 3) ve modern tarım girdilerinden yeterince faydalanılmamaktadır. Doğum oranı dolayısıyla nüfus artış hızı genellikle ülke nüfus artış hızından yüksektir. Gelişmiş bölgelere göre düşük sosyo-ekonomik göstergeler göze çarpmaktadır. Emegın istihdam olanakları sınırlı olduğu gibi, sabit sosyal altyapı yatırımları da yetersizdir. Ekonomik gelişmenin üretkenlik artışı ile doğru orantılı olduğu gerçeğine binaen (Lewis, 2007:

71), üretken yatırımlar bölgeye çekilememektedir. Tasarruf oranı gelir düzeyine bağlı olarak düşüktür. Bundan dolayı yatırımlara kanalize olacak sermaye birikimi gerçekleşmemektedir (Kaya, 2009: 7-8).

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin 2003 yılında hazırladığı raporda (Dinçer ve diğ., 2003) illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında, Şırnak ili sonuncu grup olan 5. gruptaki 16 il arasında yer almıştır (Kentleşme Şurası, 2009: 7).

Beşinci grubu oluşturan 16 il verileri, ülke topraklarının yüzde 18'inin, ülke nüfusunun ancak yüzde 10,1'inin ve bu nüfusun yüzde 48'inin kırsal alanda yaşadığını göstermektedir. Ülke genelinde kilometrekareye ortalama olarak 88 kişi düşerken, grupta bu sayı 51 kişiye düşmektedir. Grubun nüfus artış hızı (binde 21,4) ülke ortalamasının (binde 18,3) üzerinde iken, grubun doğurganlık hızı ortalamasının iki katıdır. Doğurganlık hızının oldukça yüksek olmasının yanında nüfus artış hızının kısmen düşük olması, gruptan diğer illere yoğun bir göç yaşandığını göstermektedir. Toplam istihdamın yüzde 69,3'ü tarım sektöründe çalışırken, sanayi sektörü istihdamı ancak yüzde 3,9 düzeyindedir. Grubu oluşturan illerde temel ekonomik faaliyetlerden olan sanayi ve hizmetler sektörünün gelişme hızı, genel ülke ortalamasının altıdadır (Dinçer ve diğ., 2003: 69-70).

2. Şırnak'ta Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Sahiplerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarına Yönelik Anket Uygulaması

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarının anlaşılmasına yönelik yapılan anket uygulaması ve sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada Şırnak sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin, 2010 yılı başı itibarıyla sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulması amacıyla yapılan anket uygulaması ve sonuçları, elde edilen veriler ışığında incelenerek analizi yapılmıştır.

2.2. Anket Uygulamasının Örneklem Kütlesi

Bu anket uygulamasında 2010 yılı sonu itibarıyla Şırnak sanayi sektöründe faaliyet gösteren toplam 50 firmanın tamamına ulaşılarak anket uygulamasına katılımları sağlanmaya çalışılmıştır.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Anket çalışmalarında sürekli olarak değişkenlerin geçmişteki belli bir zaman dilimindeki değişiklikleri gösteren zaman serisi ile tüketici ve firmaların belli bir andaki verilerinin gözlemlenen durumlarını ortaya koyan yatay kesit verileri kullanılır (Uygur, 2001: 102). Bu çalışmada 2010 yılı başı itibariyle sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarının bilinmesi amaçlandığından yatay kesit veri türü kullanılmıştır.

2.4. Güvenirlilik Analizi

Anket sorularına ilişkin yapılan güvenirlilik analizinde hesaplanan Cronbach's Alpha değeri 0,722'dir. Bu sonuca göre söz konusu değere bakılarak soruların güvenilir olduğu, ayrıca testin güvenirliliğini kayda değer biçimde düşüren ve analiz dışı bırakılması gereken bir sorunun bulunmadığı söylenebilir.

2.5. Anket Uygulaması Aşamaları ve Analizi

Şırnak'ta sanayi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarını açıklamaya yönelik bu anket çalışmasının amacı, önemi, kapsamı, nasıl doldurulacağı firma sahiplerine anlatıldıktan sonra, 2010 yılı Aralık ayı sonunda geri alınacağı belirtilerek Eylül ayında teslim edilmiştir. Aralık ayında, anket formları kontrol edilerek ve doldurulması eksik olan yerler tamamlanarak geri alınmıştır. Anket formlarında bilgiler MS Office Excel programına girilmiş, sonra Statistical Package for Social Sciences (SPSS- Sosyal Bilimler İstatistik Paketi) kullanılarak analizi yapılmıştır. Çözümleme tekniği olarak, frekans tabloları, grafikler, ki kare testi kullanılmıştır. İki değişken arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla ki kare testinden yararlanılmıştır.

3. Şırnak'ta Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Sahiplerinin Sosyo-Ekonomik Durumları

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahiplerinin sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konulması amacıyla yapılan anket çalışması sonuçları, elde edilen verilere göre incelenerek analizi yapılmıştır.

3.1. Anket Uygulamasına Katılımın Değerlendirilmesi

Firma sahiplerinin yapılan anket çalışmasına katılımlarını gösteren bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Şırnak'ta Sanayi Sektöründe Faaliyet Gösteren Firmaların Anket Uygulamasına Katılımı

Şırnak	Faal Firma Sayısı	%	Ankete Katılan Firma Sayısı (Adet)	%	Ankete Katılmayan Firma Sayısı (Adet)	%
		50	100	47	94,0	3

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi anket uygulamasında 2010 yılı Mayıs-Haziran dönemi itibariyle Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren toplam 50 firmanın tamamına ulaşılmıştır. Bu firmaların 47'si (% 94) anket uygulamasından içinde buldukları durumları ve sorunlarının sorulmalarından memnuniyet duyduklarını belirtirken, geri kalan 3 firma ise (% 6,0) anket çalışmalarının herhangi bir olumlu bir katkısının olmayacağını, sosyal ve iktisadi sorunlarının çözümüne olumlu bir katkı sağlamayacağı, kendileri ve firmalarının mali yapılarının bilinmesini istemediklerinden anket uygulamasına olumsuz yaklaşmışlardır.

3.2. Firma Sahipleri'nin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin yaşları itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 2. Firma Sahiplerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Şırnak	Firma Sahiplerinin Yaşları	20-29	30-39	40-49
		Firma Sahipleri Sayısı	17 (% 36.2)	22 (% 46.7)

Tablo 2'nin incelemesinden de görüldüğü gibi firma sahiplerinin 22 tanesinin (%46,7) yöneticilikte orta yaş kabul edilen 30-39 yaş grubunda yer alması firma sahiplerinin iktisadi ve sosyal açıdan gelişmemesini, uzun süreden beri bu işi yaptıklarını, işlerini büyütmediklerini göstermesi açısından önemlidir. Terörle anılan bir

şehir olarak algılanan Şırnak, kent olarak bu düşüncüyü silmeyi başaramazsa, yıllar geçse de 20-29, 30-39 ve 40-49 yaş grubundaki tüm firma sahipleri belli yıllar sonra bir üst yaş grubuna geçeceklerdir. Yerlerine, aynı işi yapan çocukları gelecek ama kentin kendini aşamama, gelişmemişlik, sanayi sektörünün en alt düzeyi olan tamir-bakım-onarım seviyesinden ve adeta “büyük köy” görüntüsünden maalesef kurtulamayacaktır.

3.3. Firma Sahipleri'nin Memleketlerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin memleketleri itibariyle elde edilen veriler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Firma Sahiplerinin Memleketlerine Göre Dağılımı

Memleket	Şırnak	%	Şırnak Dışı	%
Firma Sayısı	33	70,1	14	29,9

Tabloda görüldüğü gibi kömür üretimi alanında faaliyet gösteren firma sahiplerinin 33'ünün Şırnaklı (% 70,1) ve 14'ünün (% 29,9) başka şehirden olmasını, Şırnaklıların kendi memleketlerine yatırım yaptıkları sonucuna varılarak olumlu değerlendirilebilir. Ancak Şırnak'ın olumlu tanıtımının yeterli bir şekilde yapılmaması, sanayi iş kolunun Şırnak'ta küçük işyerlerinden oluşması ve ilk akla gelen konunun terör olması nedeniyle komşu illerdeki firmaların buraya yatırım yapmamaları, şehrin avantajlarının ulusal ölçekte duyurulmasında sınıfta kalındığını, beklenen potansiyele ulaşılmadığını ve buna bağlı olarak da şehrin istihdamına olması gereken düzeyde katkı yapamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu şehrin potansiyelinin ulusal ve bölgesel bazda duyurularak hak ettiği yeri alması için temel görev yine Valilik, Belediye, Üniversite, Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf ve Sanatkârlar Odası başta olmak üzere tüm resmi kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Şehrin ulusal ve uluslararası bazda imajını düzelterek çalışmaları (fuar, spor, sempozyum, yarışmalar, organik tarım bahçeleri aracılığı ile tarım turizmi, gezi amaçlı turizm, kısa günü birlik geziler, alış-veriş yapma imkanları vb tanıtımlar) gerçekleştirmeleri gerekmektedir ki, daha sonra bu çalışmalar şehre yatırım, istihdam, büyüme ve gelişme olarak geri dönebilsin.

3.4. Firma Sahipleri'nin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin memleketleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 4. Firma Sahipleri'nin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Çiftçi		İşçi		Memur		Tüccar		Sanayici		Diğer	
		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)		(%)
Firma Sayısı	5	10,6	5	10,6	6	12,8	5	10,6	2	4,3	24	51,1

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahipleri, babalarının meslekleri açısından incelendiğinde, babalarının yaptığı işten etkilenmedikleri ortaya çıkmaktadır. Firma sahiplerinin babalarının çiftçi, işçi, memur, tüccar, sanayici olmak üzere birbirine yakın değerlerde dağılım göstermektedir. Nüfus artışının çok yüksek olmasına paralel olarak işsizliğin yoğun olması ve çiftçiliğin toprakların miras yoluyla küçülmesi sonucu geçimlerini sağlamada yetersiz kalmışlardır. Yarıya yakını orta öğretim mezunu olan firma sahiplerinin orta öğretimdeki eğitim kalitesinin düşük (terör ve sosyal koşullarının yeterli düzeyde olamamasının sonucu olarak bazı öğretmenlerin mecburi görev sürelerini doldurduktan (3 yıl), bazılarının ise eş durumunu öne sürerek 1-1,5 yıl gibi kısa süre içinde buradan ayrılmaları ve bu durumun sürekli yaşanması ve buna benzer sebeplerle) olmasına bağlı olarak Kamu Personeli Seçme Sınav'larında (KPSS) başarılı olamamaları sonucu kamu sektöründe iş bulamamaktadırlar. 1990-2000 yılları arasında oldukça iyi bir gelir kapısı olan sınır ticaretinin günümüzde önemini yitirmesi, bu soruya diğer şekilde cevap veren firma sahipleri de genellikle esnaf ve beden gücüne dayalı işlerde çalışmış olmaları sonucu, firma sahipleri sanayi sektöründe çalışma durumunda kalmışlardır.

3.5. Firmaların Hukuki Niteliklerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların hukuki nitelikleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 5. Firmaların Hukuki Niteliklerine Göre Dağılımı

Hukuki Nitelik	Limited Şirket	%	Şahıs Firması	%
Firma Sayısı	26	55,2	21	44,8

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların 26 tanesini (% 55,2) Limited Şirket, geri kalan 21 tanesi ise (%44,8) Şahıs Firması şeklinde faaliyet göstermektedir. İlk bakışta firmaların kurumsallaşma sürecinde belirli bir gelişme gösterdikleri şeklinde düşünülse de bu sonucunun ortaya çıkmasının esas sebebinin firmaların, vergisel avantajları sağlayacağını, şirket olmalarının kendilerine imaj kazandıracığını, ihalelere girebilmede kolaylık getireceğini düşünmeleri gibi etmenlere bağlamak mümkündür. Şahıs firmalarının varlığını ise sanayi sektöründeki faaliyetlerinin ekonomik boyutlarının oldukça dar olması ve üstelik Anadolu tabiriyle firma sahiplerinin “elimizdeki avucumuzdakini de kaybetmeyelim” mantığıyla hareket ederek işlerini büyütme yönünde bir atılım yapma düşüncesinde olmamalarıyla açıklanabilir.

3.6. Firma Sahiplerinin Firmalarını Kurma Çeşitlerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin firma kurmaları itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Firma Sahiplerinin Firmalarını Kurma Çeşitlerine Göre Dağılımı

İş Kurma Türü	Ortaklık	Eğitim	Çıraklık	Baba Mesleği	Diğer
Firma Sayısı (%)	11 (%23,4)	2 (%4,3)	23 (%48,9)	2 (%4,3)	9 (%19,1)

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahiplerinin firmalarını kurmaları açısından incelendiğinde eğitim ve baba mesleği sanayici olan firma sayısı 4 (%8,6)'tür. Ortaklık yapanların sayısı 11 (%23,4)'dir. Çıraklıktan yetişenlerin sayısı ise 23 (48,9)'tür. Tabloda,

çıraklıktan yetişenlerin sayısının fazla olması çocuk nüfusunun fazlalığı ile açıklanabilir. 2007 yılı itibari ile 0-19 yaş grubu toplamı 230867 kişi, 2008 yılı itibari ile 0-19 yaş grubu toplamı 235726 kişi, 2009 yılı itibari ile 0-19 yaş grubu toplamı 239953 kişidir. 2007 yılı Şırnak il nüfusu toplamı 416001, 2008 yılı Şırnak il nüfusu toplamı 429287, 2009 yılı Şırnak il nüfusu toplamı 430424 kişidir. Sırasıyla 2007, 2008, 2009, yılları itibari ile 0-19 yaş grubu kişilerin toplam nüfusa olan oranları, %55,5, %54,9, %55,7 olarak karşımıza çıkmaktadır (www.tuik.gov.tr sitesinden derlenmiştir). Bu bulunan sonuç çıraklık için yeterli çocuk nüfusunun olduğunu göstermesi bakımından önemli bir göstergedir.

3.7. Firma Sahiplerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin eğitim düzeyi itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 7. Firma Sahiplerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	İlkokul	%	İlk Öğretim	%	Düz Lise	%
Firma Sayısı	14	29,8	13	28,7	11	21,4
Eğitim Düzeyi	Meslek Lisesi	%	MYO	%	-	-
Firma Sayısı	7	4,9	2	4,3	-	-

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahipleri eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde ilk ve ortaöğrenim düzeyi mezunu olan firma sahiplerinin sayısının 45 (% 95,7), Meslek Yüksek Okulu (MYO) mezunu olan firma sahibinin 2 (% 4,3) ve üniversite eğitimini tamamlamış hiç firma sahibinin olmaması, firma sahiplerinin şu an yaptıkları işlerin genellikle çıraklıktan veya yapacak başka bir iş olmamasına bağlı olarak çaresizlikten öğrenildiğini ortaya koymaktadır. Ülkemizin temel sorunu olan Teknik Lise ve Meslek Yüksek Okulları'nın müfredatının uygulamaya yönelik olmaması ve sadece teori ağırlıklı eğitimin verilmesinin yanı sıra bu okullardaki teknik olanakların yetersiz olması ve görevli öğretmenlerin başta terör ve sosyo-ekonomik olumsuzluklar nedeniyle uzun süreli Şırnak'ta kalmamaları teorik ve

pratik açıdan donanımsız olarak iş hayatına atılmalarına yol açmaktadırlar. Bilgi toplumunu yaşadığımız bu yıllarda bilginin önemini idrak edemeden ve onu hayatımızı kolaylaştırmak için kullanmadığımız sürece mesafe kat edemeyeceğimiz ortadır. Buna göre eğitim programları, piyasanın istediği koşullara uygun duruma getirilerek firma sahiplerinin eğitim gördükleri alanlarda ekonomik faaliyetlere girişmeleri sağlanmalı, kaliteyi artırmak, üretim maliyetini düşürmek, yoğun ve verimli üretime geçmeleri, ulusal ve uluslararası pazarlama olanakları ve Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) için yatırım yapmaları teşvik edilmelidir. Bu konuda Ticaret ve Sanayi Odası üyelerine yönelik olarak pazarlama, finansman, toplam kalite yönetimi, girişimcilik gibi konularda eğitim seminerleri düzenleyerek, firma sahiplerinin vizyon ve misyon ufuklarının genişlemesini sağlamalıdır.

3.8. Firma Sahiplerinin Yabancı Dil Bilmelerine Göre Dağılımı

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin yabancı dil bilmeleri itibariyle elde edilen veriler aşağıdaki Tablo'da gösterilmektedir.

Tablo 8. Firma Sahiplerinin Yabancı Dil Bilmelerine Göre Dağılımı

Yabancı Dil Biliyor	Evet	Hayır	Yabancı Diller	İng.	Arapça	Fransızca	Bilmiyor
Firma Sayısı (%)	7 %14,9	40 85,1	Firma Sayısı (%)	4 %8,5	2 %4,3	1 %2,1	40 %85,1

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sahipleri, yabancı dil bilmeleri açısından incelendiğinde, firma sahiplerinin 40 tanesinin (% 85,1) yabancı dil bilmemesi ve sadece 7 firma sahibinin (% 14,9) yabancı dil bilmesi sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sadece yerel ölçek bazında faaliyet gösterdiklerini, ulusal ve uluslararası piyasalara yönelik üretimde bulunma gibi bir düşüncelerinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu kısır döngüden çıkabilmek için Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası'nın ücretsiz olmak şartıyla, firma sahipleri başta olmak üzere çalışan kesimi de kapsayacak şekilde bölgenin durumunu da göz önüne alarak öncelikle İngilizce olmak üzere Arapça kursları düzenlemeli, ayrıca başta bölge ülkeleri (Irak, Suriye, İran) olmak üzere

iş gezileri düzenleyerek firma sahiplerinin yabancı işadamları ile karşılıklı menfaat ilişkileri çerçevesinde işbirliği olanaklarını artırmalarını temin etmelidir. Kuşkusuz Şırnak'ın başta işsizlik ve terör olmak üzere tüm sosyal ve ekonomi sorunlarının çözümünün, bu süreçte başarı sağlanmasına paralel olduğu muhakkaktır.

3.9. Firmaların Karşılıklı İktisadi Durumlarıyla İlgili Veriler ve Sonuçları

Şırnak'ta kömür üretiminde faaliyet gösteren firmaların, bazı ekonomik yaklaşımları itibariyle verdikleri yanıtlara göre elde edilen veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 9. İktisadi Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Değişkenler Arasında Karşılıklı Bağlantılar	Ki-Kare Değeri- χ^2	Serbestlik Derecesi/ sd	Anlamlılık Değeri/ Asymp. Sig. 2-sided-p
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmanın Faaliyet Süresi	8,536	5	0,129 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firma Sahiplerinin Yabancı Dil Bilmeleri	3,407	3	0,333 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaların Ekonomik Krizden Etkilenmeleri	1,399	2	0,497 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaları Personel Çıkarması	0,022	1	0,883 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaların 2010-2012 Dön. Yurtiç. Yatırım Yapmaları	3,531	1	0,060 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaların 2010-2012 Döneminde Yurtdış. Yat. Yap.	6,643	1	0,010 > 0.05
Değişkenler Arasında Karşılıklı Bağlantılar	Ki-Kare Değeri- χ^2	Serbestlik Derecesi/ sd	Anlamlılık Değeri/ Asymp. Sig. 2-sided-p
Firmanın Hukuki Niteliği/ Ulusal Fuarlara Gezi, Stand Bazında Katılım	1,379	1	0,240 > 0.05

Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaların Yurtiçi Teşviklerden Faydalanmaları	0,825	1	0,364 > 0.05
Firmanın Hukuki Niteliği/ Firmaların Yurtdışı Döviz Kredisinden Faydalanmaları	Yurtdışından Döviz Kredisi Kullanan Firma Bulunmamaktadır.		
Firma Sahipleri/ Eğitim Durumları	15,671	20	0,737 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Personel Çıkartılması	2,568	4	0,633 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Küresel Krizden Etkilenmeleri	10,101	8	0,258 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Üniversite Mezunlarının Yeterlilik Düzeyleri	7,309	12	0,837 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Üniversite Mezunlarının Yeterlilik Düzeyleri	3,684	4	0,450 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Kalite Belgelerine Sahip Olmaları	8,660	8	0,372 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Hizmetiçi Eğitim Faaliyetinin Yapılması	1,453	4	0,835 > 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Firmaların Hukuki Niteliği	11,602	4	0,021 < 0.05
Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/ Ar-Ge Yatırımı Yapılması	19,405	4	0,001 < 0.05

Tablo 9'a göre firmalar ve sahipleri hukuki nitelik ile bir takım ekonomik ve kültürel açılardan karşılaştırıldıklarında elde edilen istatistik sonuçlar, firma sahipleri ve firmalar için Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/Firmaların Hukuki Niteliği ve Firma Sahiplerinin Eğitim Durumu/Ar-Ge Yatırımı Yapılması dışında anlamlı çıkmamıştır. Bu verilerden anlaşılacağı gibi firma sahiplerinin eğitim düzeyleri ve firmalarının hukuki nitelikleri ile çeşitli ekonomik ve kültürel açılardan anlamlı ilişkinin ortaya çıkmaması, sanayi sektöründe faaliyetlerini sürdüren firmaların ve sahiplerinin ciddi sorunlarının bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç bize firma sahiplerinin ekonomik faaliyetlerini artıracak, büyümelerini hızlandıracak, sorunlarını çözecek kısaca ufkunu açacak çalışmaların bu zamana kadar yapılmasında geç kalındığını ortaya koymaktadır. Bu noktada en önemli görev, firma sahiplerinin hem ekonomik ve sosyal açıdan dünya görüşünü genişletmek hem de ekonomik açıdan daha hızlı gelişmelerinin sağlanması için seminer, panel ve konferanslar organize etmek suretiyle, Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası olmak üzere tüm kamu ve sivil kuruluşlara düşmektedir. Bu noktada başarılı olunması, firma sahiplerinin dünyayı daha farklı algılamasını ve firmalarının daha hızlı büyümesini sağlayacaktır. Firmaların büyümeleri ile daha fazla üretim ve istihdam eş anlamlı olduğu için, başta terör olmak üzere Şırnak'ın olumsuz imajının silinmesinin ve Şırnak'ın ekonomi ve sosyo-kültürel açıdan kısa sürede gelişmesinin başarılması mümkün olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Kırk yaş sonrası firma sahipliğinin düşük oranda çıkması; genç nüfusun sayısının fazla olması ile rekabet şanslarının zorlaşması ve sonuçta piyasadan çekilmeye sebebiyet vermektedir. İleride kırk yaş üstü grubun işsizlik sayısında artış olabilir.

Şırnak'ın tanıtımının yeterli bir şekilde yapılmaması, sanayi iş kolunun Şırnak'ta küçük işyerlerinden oluşmasına ve ilk akla gelen konunun terör olması nedeniyle komşu illerdeki firmaların buraya yatırım yapmalarına, şehrin avantajlarının ulusal ölçekte duyurulamamasına ve buna bağlı olarak da şehrin istihdamına olması gereken düzeyde katkı yapamadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Şırnak'ta sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların hukuki yapısına bakıldığında, Limitet Şirket ağırlıktadır. İlk bakışta firmaların kurumsallaşma sürecinde belirli bir gelişme gösterdikleri şeklinde düşünülse de bu sonucunun ortaya çıkmasının esas sebebini; firmaların, vergisel avantajlardan faydalanma, kendilerine şirket imajı kazandırma ve

ihalelere girebilmede kolaylık getireceğini düşünmeleri gibi etmenlere bağlamak mümkündür.

Firma sahiplerinin firmalarını kurma çeşitlerine göre dağılımına bakıldığında, çıraklıktan yetişerek işletmelerini kurmaları göze çarpmaktadır. Bu sonucun ortaya çıkmasında 0-19 yaş grubunda bulunan nüfusun artışı önemli bir göstergedir.

Firma sahiplerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, üniversite eğitimi tamamlamış hiç firma sahibinin olmaması, firma sahiplerinin şu an yaptıkları işlerin genellikle çıraklıktan veya yapacak başka bir iş olmamasına bağlı olarak çaresizlikten öğrenildiğini ortaya çıkarmıştır.

Firma sahiplerinin yabancı dil bilme durumlarına göre dağılımına bakıldığında büyük oranının (%85) herhangi bir yabancı dil bilmediği ortaya çıkmıştır. Sınır ticaretinin yapıldığı bir ilde yabancı dil bilmeme oranının yüksekliği ticareti sınırlayıcı bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nüfus artış hızının en yüksek olduğu ve işgücüne katılımın en düşük olduğu illerin başında gelen Şırnak'ta başta sanayi olmak üzere hizmetler ve tarım sektöründe büyüme sağlanamaz, genç nüfus istihdam edilmez ise sosyal-ekonomik sorunların çözümünde başarı sağlanamaz. Bu sonuçla karşılaşmamak için öncelikle devletin Şırnak'ta belli bir süreliğine zarar etme olasılığı da olsa emek yoğun sektörlerde istihdam sağlayacak iktisadi teşekküller kurarak özellikle işsiz genç nüfus çalıştırılarak ekonomiye kazandırılmalıdır. Özel sektör sıkı bir denetleme koşuluyla bölgeye has bir teşvik politikası oluşturulmalıdır. Diğer illerdeki özel sektörde faaliyet gösteren firmaların buraya yatırım yapmalarını teşvike çalışmalıdır. Bununla birlikte başta Şırnak Valiliği, Şırnak Belediyesi, Şırnak Üniversitesi, Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası, Şırnak Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Şırnak İş Kurumu (İŞ-KUR) olmak üzere tüm kurumlar, Şırnak'ın her açıdan gelişmesi için ortak akıl etrafında toplanmalıdır. Çeşitli proje ve destek imkânlarından (Avrupa Birliği, GAP, DPT vb.) maksimum seviyede faydalanmak için birlikte hareket ederek tam bir bilgi desteği ve akışı sağlanmalı, firma sahiplerinin iktisadi ve soysal açıdan ufuklarının genişletilmesi için eğitim ağırlıklı çalışmalar yürütülmelidir.

Kaynakça

- Antel, Gerson, Herkes İçin Ekonomi, İkinci Kitap, 4. Basım, Avcıol Basım Yayın, (Çeviren: Nejat Muallimoğlu), İstanbul, 2001.
- Aren, S. (2005). İstihdam, Para ve İstisadi Politika, Ankara, Savaş Yayınları.
- Çeken, H. Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X, S. II), s.296-297, http://akuiibf.aku.edu.tr/pdf/10_2/15.pdf (Erişim Tarihi:02.09.2010)
- Dinçer, B., Özaslan, M., Kavasoglu, T. (2003). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması ve Araştırması, Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No: DPT 2671, Ankara, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3116/2003-05.pdf (Erişim Tarihi:03.09.2010)
- Güran, T. (2008). İktisat Tarihi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, A. (2009). Türkiye’de Bölgesel Net Mali Yansıma, Ankara, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2009/395.
- Kazgan, G. (2003). Tarım ve Gelişme, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kentleşme Şurası. (2009). Bölgesel Eşitsizlik, Yerel Kalkınma ve Rekabet Edebilir Kentler Komisyonu Raporu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara. <http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/kitap8.pdf> (Erişim Tarihi:02.09.2010).
- Kulaksız, Y. (2008). Türkiye’de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam ve Kurum Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, Türkiye İş Kurumu, Ankara. http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri (Erişim Tarihi:02.09.2010).
- Lewis, William, W. The Power of Productivity, (Çeviren: Ayşe Onat Kılıç), Ledo Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Nikitin, P. Ekonomi Politik, (Çeviren: Hamdi Konur), Sol Yayınları, Ankara, 2005.
- Pamuk, Ş. (2008). Osmanlı’dan Cumhuriyete Küreselleşme, İktisat Politikaları ve Büyüme, Seçme Eserler –II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Uygur, E. (2001). Ekonometri Yöntem ve Uygulama, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- http://www.ekodialog.com/kalkinma_ekonomisi/kalkinma_ekonomisi.html (Erişim Tarihi: 02.09.2010).